

NAZİ DÖNEMİNDE HEMŞİRELİK

Nursing during Nazi Period

Müesser Özcan¹
Deniz Ülker²
Mehpare İftar³
Fatmana İzan⁴

¹Assoc. Prof. Muğla Sıtkı Koçman University, Bioethics Education Application and Research Center (BIYOMER)

²Master Student, Muğla Sıtkı Koçman University, Institute of Health Sciences

³Master Student Muğla Sıtkı Koçman University, Institute of Health Sciences

⁴Master Student Muğla Sıtkı Koçman University, Institute of Health Sciences

ÖZET

Hemşirelik mesleğinin gelişiminde savaşların önemi büyüktür. Savaş sırasında hemşirelik; hasta bakımı, insan sevgisi ve ona yardım etmeyi gerektirmektedir. Ancak II. Dünya Savaşı döneminde, Nazi Almanyası hemşireleri kutsal bir meslek olarak görülen hemşireliğin mesleki onurunu yok sayıp, hayatı koruma ve zarar vermeme ilkesini göz ardı ederek meslek yeminlerini bozmuşlar ve insanlık için yüz kızartıcı uygulamalarda bulunmuşlardır.

Bu hemşireler arasında bazılarının isimleri öne çıksa da kimliği belirlenemeyen pek çok hemşire bulunmaktadır. Örneğin; Irmgard Huber ve Pauline Kneissler; Erika Ohr ötanazi merkezlerinde aktif çalıştılar ve savaş sonunda yargılandılar. Kötü örneklerle rağmen hemşirelik mesleğinin değerlerini koruma çabasıyla görevlerini yerine getirmeye çalışan, Irena Sendler, Annette Schücking, Elfriede Wnuk bazı hemşireler de bulunmaktaydı.

Sonuç olarak; tüm dünyaya acı yaşatan bu vahşet süreci örneği üzerinden savaş zamanı hemşirelik nasıl olmalıdır, her şeye rağmen hemşireler mesleki değerlerini koruyabilir mi, kötülüğün parçası olarak iyi kalınabilir mi gibi bazı konular tekrar tartışmaya açılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Nazi Hemşireleri; Savaş Hemşireliği; Nazi Suçluları

ABSTRACT

Wars play a significant role in the development of nursing as a profession. Nursing during a war requires patient care, loving humans and helping them. However during World War II nurses in Nazi Germany violated their oath by neglecting professional dignity and ignoring the principal of protecting and not harming life and they committed shameful crimes against humanity.

While some of the names among those nurses come forward, there are many whose identities have remained unknown. For instance; Irmgard Huber, Pauline Kneissler and Erika Ohr worked actively at euthanasia centers and they were stood trials after the war. Even though there are disturbing examples, it is possible to name some nurses such as Irena Sendler, Annette Schücking, Elfriede Wnuk who did their job to maintain the value of nursing profession.

In conclusion offering this period of fierce practices during which the whole world suffer as a case, we suggest that questions such as how war time nursing should be, whether nurses can maintain their professional dignity despite everything and whether it is possible to maintain good despite being involved in something bad should be discussed.

Keywords: Nazi nurses; War time nurses; Nazi convicts.

GİRİŞ

Hemşirelik mesleğinin gelişiminde savaşların önemi büyüktür. Savaş sırasında hemşirelik; hasta bakımı, insan sevgisi ve ona yardım etmeyi gerektirmektedir.¹

Birinci Dünya Savaşında yenilen Alman İmparatorluğu, kötü ekonomik durumunu düzeltmek, Avrupa'nın en büyük gücü olmak ve topraklarını genişletmek için Doğu Avrupa'ya yayılmaya karar vermiştir. Nazilerin 1933'de iktidara gelmesi ile Alman ideolojisi hızla değişime uğramıştır. Savaş yenilgisinin neden olduğu olumsuz duygular özellikle milliyetçi düşüncelerin artmasına ve Alman ırkının üstünlüğü görüşünün yaygınlaşmasına ve kendilerini dünyayı yönetecek güç olarak görmesine neden olmuştur.²⁻³ Bu çerçevede Üstün Alman Irkı yaratma arayışına girmişlerdir.²⁻⁶ Bu amaçla ülkenin çeşitli bölgelerini ideal Alman ailesi posterleriyle donatılmış (Şekil 1)⁷, çocuklara da çok küçük yaşlarda çeşitli kitaplarla bu durum empoze edilmeye başlanmıştır.⁸

Bu coşkuya kapılan ve soykırıma dâhil olan Almanların önemli kısmı erkek olmakla birlikte, pek çok kadın da bu sistematik uygulamaların içinde yer almıştır.² Hitler savaş zamanında hemşire ihtiyacı olacağını savaştan çok öncesinde öngörerek genç kadınları vatansever sloganlarla ve askerlere yardım eden propaganda amaçlı çekilmiş görüntülerle iyi bir iş yaptıklarına inandırarak kandırmıştır (Şekil 1)⁹. Bu dönemde Alman Kızılhaç'ı, 640.000 kadın eğitmiş ve bunlardan 400.000'i savaş zamanında görev almıştır.² Bu kadınlar arasında hemşireler, öğretmenler, sekreterler, sosyal hizmet görevlileri ve asker eşleri gibi çok farklı gruptan kadınlar yer almaktaydı. Bu kadınlar çoğunlukla en korkunç suçların işlendiği Nazi Almanyası'nın Doğu bölgesinde görev almışlardır.²

NAZI DÖNEMİ HEMŞİRELERİ – YANLIŞ ÖRNEKLER

Gönüllü kadınların önemli bir kısmını oluşturan hemşireler insanlık dışı işlenen suçlara şahit olmuş ya da bu suçları bizzat işlemişlerdir. Hitler'in ideolojilerinin gereği Nazi Almanyası hemşireleri kutsal bir meslek olarak görülen hemşireliğin mesleki onurunu yok sayıp, hayatı koruma ve zarar vermeme ilkesini göz ardı ederek meslek yeminlerini bozmuşlar ve insanlık için yüz kızartıcı uygulamalarda bulunmuşlardır.^{2,5,11-17} Hemşireler Yahudi ve Çingenele yapılan soykırımın yanı sıra kusurlu Almanları da yok etmek adına akıl hastanesinde zihnen ve bedenen engelli bireylerin seçilmesi ve onların gaz odalarına götürülmesi, ötanazi ve kısırlaştırma programları, toplama kampı revirleri, sağlık kontrolleri için gettoları ziyaret etme gibi çeşitli uygulamalarda bulunmuştur.^{2,5,11-17} Hitlerin ideolojisine uygun olarak, saf Alman ırkını yaratmak için çocukları toplayarak onların bakımlarını üstlenme ödevini de hemşireler yapmış ve bakımını üstlendikleri bu çocukların, çocuğu olmayan Alman ailelere evlatlık verilmelerini sağlamışlardır. Üstün ırk için ideal olmayan çocukların deneylerde kullanılmalarına (Şekil 2)^{10,18} ya da infaz edilmelerine de yardım etmişlerdir. Böylece milliyetçi, yayılımcı bir yapının içine bilerek ya da bilmeyerek dâhil olmuşlar ve hemşirelik, akut şekilde rasyonalist ve ideolojik bir karakter kazanmıştır.^{2, 5, 11-17}



Şekil 1. İdeal Alman ailesi ve hemşirelik posterlerinden biri

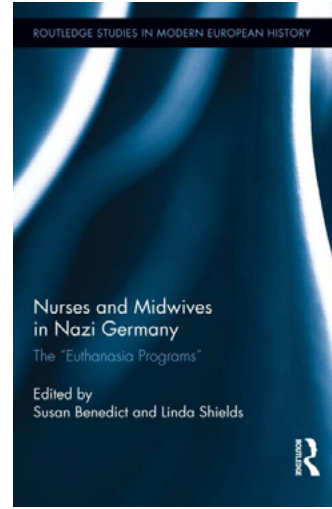
Şekil 2. Bir Nazi hemşiresi Aryan ırkı yaratmak için saçları kahverengine dönen çocuklara ultraviyole ışını uygularken

Bu hemşireler arasında bazılarının isimleri öne çıksa da kimliği belirlenemeyen pek çok hemşire bulunmaktadır. Savaş sonrası mahkemelerde hemşireler, kendilerine verilen emirleri yerine getirdiklerini ve başka seçenekleri olmadığını belirterek kendilerini savunmuşlardır. Birçoğu hiçbir ceza almadan sessizce normal hayatlarına dönmüştür. Uzun yıllar sonra Wendy Lower'un kaleme aldığı Hitler's Furies (Hitlerin Şirret Kadınları) kitabıyla kadınların savaştaki yeri tekrar gündeme gelmiştir. Çok yakın bir tarihte ise (Nisan 2014) Susan Benedict ve Linda Shields tarafından "Nurses and Midwives in Nazi Germany: The Euthanasia Programs" adlı başka bir kitap daha yayınlanmıştır (Şekil 3a, b)^{2,5}. Bu kitaplar Nazi hemşireleri hakkında daha detaylı bilgiye yer vermektedir.

Hitler Almanya'sında savaş zamanında ideolojisi uğruna insanlık dışı suçlara katılıp bu uygulamaları haklı bulan ve savaş sonunda yargılanan hemşireler arasında Irmgard Huber, Pauline Kneissler ve Erika Ohr isimleri öne çıkan hemşirelerdir.



Şekil 3a. Wendy Lower'ın "Hitler's Furies German Women in the Nazi Killing Fields – Hitler'in Şirret Kadınları/ Nazi Ölüm Tarlalarını Süren Kadınlar" adlı kitabı



Şekil 3b. by Susan Benedict ve Linda Shields'in birlikte editörlüğünü yaptıkları "Nurses and Midwives in Nazi Germany/The 'Euthanasia Programs' – Nazi Almanya'sında Hemşireler ve Ebeler/'Ötenazi Programları'" adlı kitabı

Irmgard Huber (1901-1983)

Irmgard (Philomena) Huber, 9 Temmuz 1901'de Attel-Reisach doğmuştur. 25 Şubat 1925'de hemşire yardımcısı devlet sınavına girmiş ve hemşire yardımcısı olarak 1929'a kadar çalışmıştır.^{5,15} Bin dokuz yüz otuzda Aşağı Franken bölgesinde bir hastanede çalışırken, Katolik Nazi Kız Kardeşler grubu ile tanışmış, 1935'de Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP), "Nasyonal Sosyalist Halk Refah" (NSV) ve 1939'da "Alman Kadın Çalışmaları" ve "Alman İşçi Cephesi" (DAF) örgütlerine katılmıştır.^{5,15}

Hadamar'da akıl hastalıkları kliniklerinde 15 Mart 1932'de kıdemli şef hemşire olarak çalışmaya başlamış, kısa süre sonra da başhemşirelik unvanına sahip olmuştur.^{5,15} Hadamar, 200.000 Alman'ın hayatını kaybettiği Nazi Almanya'sının altı büyük ötanazi tesislerinden biriydi. Irmgard Huber, Hadamar'da yürütülen ötanazi programında öldürülecek hastaların seçimi, ölüm belgelerinin düzenlenmesi, ölümcül ilaç dozlarının ve türlerinin ayarlanması diğer hemşirelerin eğitimi gibi uygulamalarda bulunmuştur. Savaş sonrası Amerikan ve Alman Mahkemelerinde ayrı ayrı yargılanmıştır. Irmgard Huber, Amerikalılar tarafından tutuklanan 25 personel arasında hastanenin başhemşiresi olarak yer almıştır. İlk duruşmada asla kimseyi öldürmediğini iddia etmiş ve serbest bırakılmıştır. Ancak daha sonra hastaların ve çalışanların tanıklığı ile ötanazi için hastaların seçiminde rol aldığı, ölüm belgelerini tahrif ettiği, ölümcül dozdaki ilaçların temininden ve kontrolünden sorumlu olduğu için tutuklanarak 25 yıl hapse mahkûm edilmiştir (Şekil 4)²¹. Bu yargılama sürecinde, Huber Alman



Şekil 4. 400 mahkûmun öldürülmesi ile suçlanan Irmgard Huber

az 120 cinayetten suçlu bulunmuştur. İkinci mahkemede Huber'in öldürülecek hastaları seçip diğer hemşirelere verdiği kanıtlanmış, ölüm cezasına çarptırılrsa da hastalığı yüzünden cezası hapis cezasına çevrilmiştir. Irmgard Huber, eylemlerinin soğuk savaşın siyasi baskıları ile olduğu kanısına varılarak, 1952'de serbest bırakılmıştır. Sonra tekrar profesyonel hemşirelik yapıp yapmadığı bilinmemektedir. Irmgard Huber 83 yaşında ölünceye kadar eylemlerini gerçekleştirdiği Hadamar'da yaşamıştır.^{5,15,19-20}

Pauline Kneissler (1900-?)

Kurdjunowka-Odesa'da (Ukrayna) 10 Mart 1900'da zengin bir Alman toprak sahibinin kızı olarak doğmuştur. Bolşevik Devriminden sonra kaçmak zorunda kalan aile (1918) Almanya'nın Detmold (Vestfalya) bölgesine yerleşmiştir. Ekonomik kriz nedeni ile Pauline Kneissler de bir terzi yanında çalışmaya başlamıştır.² Aile 1920'de Alman vatandaşlığına kabul edilmiştir. Pauline Duisburg'da hemşirelik okumuş ve 1922'de mezun olmuştur. Berlin-Buch Çocuk Hastanesi'nde 1923-1925 arasında hemşire yardımcısı olarak çalışmış ve eğitimini tamamlamıştır. Health Protection Agency (HPA) Berlin-Buch, akıl hastanesinde 1925'de çalışmaya başlamıştır. Kneissler 1937'de Nasyonel Sosyalist Partisine (NSDAP) katılmış, bununla birlikte 1934'de Protestan Kilisesi Nazi örgüt üyesi ve Nazi Kadın örgütlerinde küçük liderlik rolleri almıştır. Nasyonel Sosyalist Kadınlar Birliği, Nasyonel Sosyalist Yardım Derneği, Reich Hava Akımı Koruma Birliği ve Reich Hemşireler Birliği'ne üye olmuş ve bu üyelikleri Kneissler'in ideolojilerini besleyerek onu acımasız cinayetlere aracı olmaya hazırlamıştır.^{2,22-24} Bin dokuz yüz otuz dokuzda hükümet yetkilileri tarafından Kneissler'den Nazi Ötanazi programının genel merkezi Columbus Haus'a verilmek üzere çalıştığı hastanedeki hastalarla ilgili rapor vermesi talep edilmiştir. Kneissler ve 20 hemşire, Werner Blankengurg tarafından ötanazi programı ile ilgili bilgilendirilmişlerdir. Kneissler bu bilgilendirme ile ilgili olarak savaş sonunda mahkemede verdiği ifade de şunları açıklamıştır: *"Führer savaş münasebetiyle yayımlanan bir ötanazi programı geliştirmişti. Katılıp katılmamak bizim isteğimize bağlı idi. Aramızda bu programa itirazı olan çıkmadı ve Blankengurg bize yemin ettirdi. Gizlilik ve itaat yemini ettik ve bu yemini ne şekilde olursa olsun bozmanın cezasının ölüm olduğu bize söylendi."*²

Nazi yöneticileri, Polonya işgalinden sadece birkaç ay önce, Temmuz 1939'da, *Değersiz Hayatların Tıbbi Yöntemlerle ve Acısız Bir Biçimde Sona Erdirilmesi* isimli bir yasa tasarısı hazırlamışlardır.^{3,22} Taslak akademisyen ve psikiyatristlerin büyük çoğunluğunun onaylaması ile 1 Eylül 1939'da T-4 isimli programı olarak, başlanması için emir verilmiştir. 1939 Ekim'inde tüm hastane yöneticilerinden hastanelerinde yatmakta olan her bir hastanın işe elverişliliği hakkında görüş istenmekle kalmamış, gizlice bilgileri alınmıştır.^{2,22} Kneissler'in bu programdaki görevi ise özürlüler evine dönüştürülen, Grafeneck Kalesi'ne nakledilmek üzere seçilen hastaları diğer kurumlardan toplamak olmuştur.^{2,22-24}

Kneissler verdiği ifade de *hastaların hepsi ciddi vakalar olmadığını, çoğunun fiziksel olarak iyi durumda olduklarını* belirtmiştir. Doktorlar hangi hastaların gazla öldürülüp öldürülmeyeceğine karar vermişler ve çoğu hasta 24 saat içinde öldürülmüştür. Hastaların gazla zehirlenmesine tanık olan Kneissler bunu korkunç bulmakla birlikte, gazla ölümün can yakmadığına inanarak çok da kötü bulmamıştır.² Kneissler, beş sene boyunca her gün Grafeneck, Hadamar ve diğer ötanazi merkezlerinde zihinsel

ve bedensel hastalara, gaz verme, aç bırakma, zehirli enjeksiyonlar ile mesleği nedeni ile katillik yapmaya başlamış ve Hitler tarafından onaylanan özel katil birimine katılmıştır.^{2,23} Kaynaklara göre en çok 1940'da on iki ay içinde ölüm merkezi Grafeneck' ta 9.839 kişiye ötanazi uygulanmıştır.

Kneissler savaş sonrasında ise ifadesinde *sıradan bir hemşire gibi davranılmasına* izin verilmediğini söylemiştir. Savaşta yaralanan, beyni hasar gören, kör ya da sakat kalan Alman askerlerini de zehirli ilaç enjekte ederek öldürmüştür.^{2,22-24} Kneissler ölümcül yöntemleri meslektaşlarına tanıtmak için birden fazla yere tayin edilmiştir. Yardımcı kıdemli hemşireliğe terfi eden Kneissler, ölümcül dozlarda Vernal, Luminal gibi ilaçları uygulamaları için diğer kişilere bizzat kendisi de emir vermiştir. Kendi koğuşunda günde en az 75 hasta öldürmüştür. Kneissler ifadesinde *ötanaziyi asla cinayet olarak görmediğini, hayatı boyunca kendini mesleğine adanmış ve insanlara asla zalim davranmadığını* söylemiştir.^{2,24}

Kneissler, 22 Aralık 1942 ve 20 Ocak 1943'de, Alman halkına hizmetlerinden dolayı Nazi Hükümetince *Ostmedaille madalyası* ile ödüllendirilmiştir. Ancak savaş sonrası mahkemelerde savaş suçları nedeniyle yargılanmıştır. Pauline Kneissler 1945 Haziranında, savaşın bitiminden sonra Hohenschwangau Hastanesi'nde, hemşire olarak çalışırken, Hadamar ve Grafeneck'te işlenen suçlara ve cinayetlere yardım ettiği için tutuklanmıştır. İfadesinde sözü edilen suçlamaları reddetmiş ve bunları kendi iradesi ile yapmadığını, sadece asistanlık yaptığını ve yapmak zorunda olduğunu söylemiştir.^{2,22-24} 20 Ekim 1948'de görülen mahkemede ceza alıp almadığına dair herhangi bir bilgi bulunamamıştır.² Pauline Kneissler'in savaş dönemindeki hayatı 7 Ekim 2008'de Milano'da gösterime giren bir tiyatro oyununa konu olmuştur.²⁵

Erika Ohr Summ (1921-?)

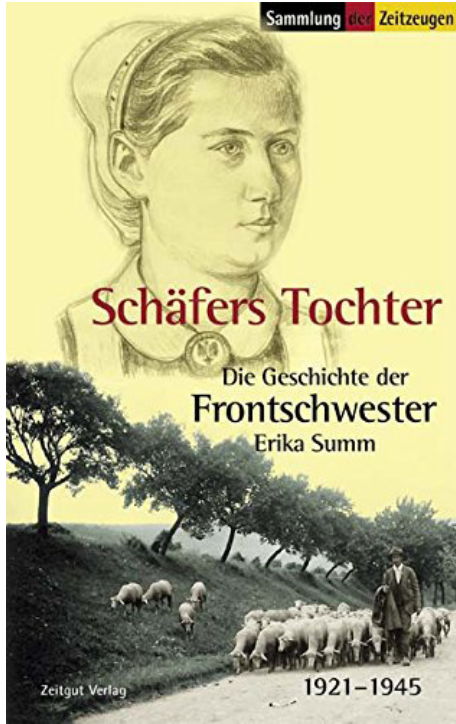
Bir çobanın kızı olarak 1921'de Stachenhausen Swabia köyünde dünyaya gelmiştir. Summ, 1938'de hizmetçi ve dadı olarak çalıştığı rahibin aracılığı ile Nazi Partisi eylemcileri ile tanışmış ve bu eylemcilerin yoğun ısrarı ile partinin Alman Kızları Birliği'ne katılmıştır. Burada çiftçi kızı olan iki kızılhaç hemşiresiyle tanıştığında özellikle kızların üniformaları ve yaka iğnelerinden çok etkilenmiştir. Çoban ya da hizmetçi olarak çalışmaktan kurtulmak için bir kaçış olarak gördüğü bu meslek onun için çok cazip gelmiş ve 1939'da on sekiz yaşında hemşire okuluna yazılmıştır.^{2,26}

Stuttgart'taki çeşitli klinik ve hastanelerde iki sene yoğun eğitim gördükten sonra hemşirelik sertifikasını ve Ukrayna'da Zhytomyr (Jitomir) da bir hastaneye tayin emrini almıştır.² Kiev'in yaklaşık 145 kilometre batısındaki Jitomir'deki görev yeri olan cerrahi hastanesi, eski bir okulda kurulmuş olan hastane Erika'nın eğitim gördüğü hastaneye hiç benzememektedir. Kan ve idrar kokusunun hâkim olduğu bu hastanede çıkartılmayı bekleyen kurşun ve şarapnel parçaları ile onu bekleyen yaralılar ve uzuvları soğuktan donmuş askerlerle doludur.^{2,26}

Erika Summ, savaş sürecinde farklı yerlerde çeşitli hastanelerde görev yapmıştır. Savaş biterken, Doğudan Almanya'ya kaçan yaralılar ve hastalar arasında Alman kadınlar, çocuklar ve yaşlılar bulunmaktaydı. Brünn (günümüzde Çek Cumhuriyeti Brno'su olarak bilinen yer) yakınlarındaki cüzam salgınının olduğu bir hastanede çalışmıştır. Summ her gün ölen Alman çocukların cesetlerine ne yapacağını bilememiş ve sonunda eski bir okuldan hastaneye çevrilen binada çocukların cesetlerini bir odada eskiden vestiyer olarak kullanılan kancalara takarak saklamıştır.²

Erika Summ'un 1945 Nisanında cüzama yakalandığı bilgisi olmakla birlikte bu konuda kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Erika Ohr, savaşta bir bacağına kaybeden ve hastalarından birisi olan bir Alman askerle evlenmiş ve Summ soyadını almıştır. Savaştan sonra Erika Ohr Summ, Sindelfingen ve Marbach'ta hemşire olarak çalışmıştır.^{2,26}

Erika Ohr Summ'un kısa yaşam hikâyesi ve savaş zamanına ilişkin yaşadıklarının anlatıldığı, editörlüğü Jürgen Kleindienst tarafından yapılan, "Schäfers Tochter: Die Geschichte der Frontschwester Erika Summ. 1921-1945" adlı kitap 2006'da basılmıştır (Şekil 5).²⁶



Şekil 5. Jurgan Kleindienst'in editörlüğünü yaptığı Schäfers Tochter: Die Geschichte der Frontschwester Erika Summ. 1921-1945 - Çoban Kızı: Hemşire Erika Summ'un Hikayesi. 1921-1945

NAZİ DÖNEMİ HEMŞİRELERİ – DOĞRU ÖRNEKLER

Bu kötü örnekler rağmen hemşirelik mesleğinin değerlerini koruma çabasıyla görevlerini yerine getirmeye çalışan bazı hemşireler de bulunmaktaydı (Şekil 6)²⁷. Tüm zorluklara rağmen insanlara yardım ederek kendi yaşamlarını tehlikeye atan veya savaş suçlarına tanıklık etmek zorunda kalan, savaş sonunda kahramanlıkları anlaşılan hemşireler arasında en çok bilinenler; Irena Sendler, Annette Schücking ve Elfriede Wnuk'dur.



Şekil 6. Nazi hemşireleri toplama kamplarındaki mağdurlara yardım ederken

Irena Sendler (1910-2008)

Irena Sendler 15 Şubat 1910'da Otwoct Polonya'da doğmuştur.²⁸⁻²⁹ Sendler'in dünya görüşü ve sahip olduğu değerleri hekim olan babasının insanlarla ilgili "*insanların iyi ve kötü olarak seçimleri önemlidir. Din, ırk ve milliyetinin önemi yoktur*" sözleri ile şekillenmiştir.³⁰ Irena Sendler'in babası diğer hekimlerin tedavi etmeyi kabul etmedikleri Yahudi çocukları ve fakir hastaları tedavi ederken Tifüs salgınına yakalanmış ve 1917 yılında ölmüştür.²⁸⁻³¹ Ölürken kızına "*Boğulan birini gördüğünde hiç düşünmeden suya atlayıp kurtarmayı denemelisin, yüzme bilmesen bile!*" nasihatinde bulunmuştur.²⁹

Babasının ölümünden sonra Yahudi toplum temsilcileri Irena'nın babasının kendilerine yaptığı iyiliklerin karşılığı olarak Sendler'in Varşova Üniversitesi'ndeki eğitimi için burs vermiştir.³¹

İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler ideolojileri doğrultusunda oluşturulan Varşova Gettosuna 500.000 Yahudi ve Çingene zorla yerleştirilmiştir.³² Bu olaydan sonra Sendler, Yahudi arkadaşlarını korumak için harekete geçmiş²⁹ ve bu amaç için çalışan yeraltı örgütü Varşova Sosyal Refah Bakanlığı'nda yönetici olarak göreve başlamıştır.³⁰⁻³² Kurduğu 20-25 kişilik ekiple daha çok tifo ve tifüs hastalığı olan Yahudilerin olduğu bölgelerde ilaç, yiyecek, giysi ve para yardımı yapılmıştır.^{29-30,33}

Naziler 1942'de yüz binlerce Yahudi Polonyalıyı 16. Blok Bölgesi olarak bilinen alanda ölümü beklemek üzere esir etmişlerdir.^{30,32} Her ay 5000 den fazla kişi açlık ve hastalıktan ölmüştür.³³ Sosyal hizmet uzmanı olan ve gönüllü hemşirelik yapan Sendler (Şekil 7)³⁴, yardımlarının sadece ölümü geciktirdiğini görerek Yahudi çocukları oradan kurtarmaya karar vermiş ve bu girişiminde birçok zorluklarla karşılaşmıştır. Çocukları kurtarmak için kolejden arkadaşı Irena Schutz ile birlikte şüphe uyandırmadan Gettoya girmenin bir yolunu bulmaya karar vermişler ve tifüs salgını korkusu olan Bulaşıcı Hastalıklar Kontrol Merkezi'ndeki doktorlardan sağlık kontrolü gerekçesiyle geçiş izni almayı başarmışlardır.²⁹⁻³⁰ Sendler artık çocukları her gün yasal veya yasal olmayan yollarla ziyaret etmeye başlamış, para, ilaç, giysi ve yiyecek yardımı taşımıştır. Her gün hastalık ve açlıktan ölen insanları

gördükçe çocukları dışarı kaçırmaya ödevi onun için önemli hale gelmiştir.^{30,35} Bu çok zor bir ödevdir. Öncelikle Yahudi anneleri buna ikna etmesi daha sonra da dışarıya çıkardıktan sonra yeni kimlikler oluşturarak çocuklara aile bulması gerekmiştir.

Genç bir anne olan Sendler'i Yahudileri çocuklarını vermeye ikna etme konusu çok etkilemiştir: *"Yahudi çocukların aileleri ile kalsalardı Naziler tarafından öldürüleceğini biliyordum. Ailelerde bu gerçeğin farkındaydılar. Ancak hiç tanımadıkları bir yabancıya çocuklarını teslim etmekten çekiniyorlardı. Bu çocukları yeni Hristiyan kimlikleri ile Polonya'da ailelerin yanına yerleştirme planını annelere anlattım".*³⁰

Anneler çocuklarından ayrılmaya dayanamayacak olsalar da yaşamaları için Sendler'in planını kabul etmişlerdir.³⁵ Çocukları duvardan atlatma, ceset torbaları, patates çuvalı, tabutlar, alet kutuları, kanalizasyon boruları kullanarak, sedatif verilen bebekleri bavullarla taşıma ve koruculara rüşvet verme vb. yöntemler kullanılarak kaçırmışlardır.^{30-31,35} Bunların içinde daha kolay ve güvenli olan en favori yöntem ambulans kullanmak olmuştur.³¹ Ambulans ve itfaiyelerle çocukları kaçırmaya seslerinin duyulmaması için araca her zaman bir köpek yerleştirmiş ve köpekleri askerleri görünce havlamaları için eğitmiştir.³⁷ Ayrıca 2.500 Yahudi çocuğun güvenle kaçırılması için çok önemli olan evrakların düzenlenmesinde tüm sahte belgeler mükemmel kopyalanmıştır.^{28,30,37} Çocuklar için sahte doğum tarihleri ve aile öyküleri oluşturulmuş ve bunlar çocuklara iyice ezberletilmiştir.³⁰ Ghetto dışında çocukları kabul edecek gönüllü aile bulmada zorluklar yaşansa da Sendler arkadaşlarıyla birlikte bunun da üstesinden gelmiş, Yahudiler'in yaşamadığı bölgelerde aile bulamadığı zaman çocukları yetimhane ve Katolik manastırlarına teslim etmiştir. Sendler her bir çocuğun eski kimlik bilgisi ile yeni bilgisini kayıt ve takip etmiştir. Gelecekte bir gün gerçek ailelerine dönmeleri umuduyla kayıtları bir kavanozla komşusunun bahçesindeki elma ağacına gömmüştür.^{29-31,34,35}

Ne yazık ki Naziler Sendler'in bu yeraltı çalışmalarını öğrenmiş ve 20 Ekim 1943'de tutuklamışlardır. Pawiak Cezaevinde üç ay boyunca işkenceye maruz kalan Sendler tüm bunlara rağmen arkadaşlarıyla



Şekil 7. Irena Sendler'in hemşire kıyafetinde Getto'ya girdiği zamanlardan



Şekil 8. Irena Sendler "Beyaz Kartal Nişanı" ile. 10 Kasım 2003

yaptığı işbirliğine dair hiçbir bilgi vermemiştir.³² Bu süreçte ayakları, bacakları kırılmış ve bir daha koltuk değneği olmadan yürüyememiştir. Örgüt arkadaşları Alman muhafızlara rüşvet vererek onu hapisten kaçırmışlar ve idam edilen mahkûmlar arasında Sendler'in ismi de yer alsa da idam edilmemiştir. Ancak savaşın geri kalan zamanını saklanarak geçirmek zorunda kalmıştır. Yine çocuklara yardım etmeyi sürdürmüştür.^{30,37} Savaş bitikten sonra evlatlık verilen 2.500 çocuk ile ilgili kayıtların yer aldığı kavanozu bularak tüm Avrupa'da çocukların gerçek ailelerini aramış, ancak ailelerin çoğunun öldürüldüğünü öğrenmiştir.³⁰

Kansas'ta bir okulun öğrencileri 2000'de onun yaptıklarını öğrenip, bu hikâyeyi bir oyuna dönüştürmüşlerdir. Oyun "*Life in a Jar*" adı ile Kansas ulusal günü etkinliklerinde sahnelenmektedir.³⁹⁻³⁰ Bunların yanı sıra hayatı birçok yazara ilham kaynağı olmuş, Irena Sendler: Mother of the Children of the Holocaust, Anna Mieszkowska-2010; Irena Sendler: Bringing Life to Children of the Holocaust, Susan Brophy Down-2012; *Life in a Jar: The Irena Sendler Project*, Jack Mayer-2011 kitapları yayınlanmıştır.²⁹ Ölümünden bir yıl sonra 2009 yılında *The Courageous Heart of Irena Sendler* (Cesur Yürek Irena Sendler) filmi, 2011 yılında da *Irena Sendler: In The Name of Their Mothers* belgesel filmi gösterime girmiştir.²⁸⁻²⁹ Aynı zamanda Sendler İsrail'de kurulan savaş mağdurları müzesi Yad Vashem tarafından 1965 yılında *Uluslararası Dürüst* ödülüne layık görülen Irena Sendler, 1991 yılında İsrail onursal vatandaşlığı, 10 Kasım 2003 yılında da Polonya'daki en yüksek ödül olan Beyaz Kartal Nişanına (Şekil 8)²⁹ layık görülmüş^{28-30,32} ve aynı yıl Papa II. Jean Paul tarafından onure edilmiştir.²⁹⁻³⁰ Irena Sendler 2007'de de çocuklara mutluluk ve gülümseme sağlamak için çalışanlara verilen *Gülümseme Nişanını* almış, Polonya Senatosu tarafından *Ulusal Kahraman* olarak onurlandırılmış ve Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmiştir.²⁹⁻³⁰ Doksan yedi yaşındayken huzur evinde onur ödülünü almaya gidememiş ve mesajını bebekken kurtardığı Elizabet Fiwocso aracılığıyla göndermiştir ve mesajında şunları söylemiştir: "*Yardımla kurtarılan her çocuk benim için zafer değil, dünyada var olmamın nedenidir,*"³⁰

Sendler bir kahraman olarak ilan edilmesine rağmen kendini kahraman olarak görmemiştir: "*Kahramanlık olağan üstü şeyler yapmaktır oysa ben olağan şeyler yaptım olağan üstü değildi. Daha fazla şeyler yapabilirdim bu konudaki pişmanlığım ölümüne kadar benimle devam edecektir,*" demiştir.³⁰

Soykırım çocuklarının annesi olarak anılan Irena Sendler 12 Mayıs 2008'de 98 yaşında ölmüştür.^{29-30,32}

Annette Schücking (1920-?)

Hukukçu, yazar, siyasetçi ve yerel tarihçi Alman bir babanın kızı olarak 1 Mart 1920 yılında Dortmund'da doğmuştur.² Schücking (Şekil 9)³⁸ kadınların yükseköğretime girmesini kısıtlayan zorlayıcı şartlara rağmen 1941 Temmuzunda hukuk diploması almayı başarmıştır. O tarihlerde Hitler kadınların hâkimlik, savcılık ve avukatlık yapmasını yasakladığı için, bu başarıya rağmen avukatlık yapması mümkün olmamıştır. Mesleğini yapamayan Schücking o dönemde Alman sinema salonlarında



Şekil 9. Annette Schücking

gösterilen daha çok reklam niteliğindeki, *kadına özgü görevleri yerine getiren, Hitleri karşılayan, yaralı askerlere bakan, ilaç dozlarını ölçen, genç askerlere içecek ve yiyecek servisi yapan hemşireleri* tanıtan belgesel filmlerden etkilenerek 1941'de Alman Kızıl Haçına katılmaya karar vermiş ve birkaç aylık eğitimin ardından 1941'den 1943'e kadar Ukrayna'da Doğu Cephesi'nde Alman Kızıl Haç gönüllüsü olarak görev almıştır.^{2,39}

Schücking savaşın gerçek yüzünü ilk görev yerine giderken yolculuk yaptığı trende görmüştür.³ Yahudilere yapılan tüm insanlık dışı muamele ve cinayetlere tanıklık etmek, bu suçları işleyen askerlere hizmet etmek Schücking için akıl almaz bir durumdur.³⁹ Avukatlık eğitiminin verdiği bilgi ve beceriyle savaşa ve tanıklık ettiği olaylara ilişkin bütün ayrıntıları toparlayarak ailesine yazdığı mektuplarda bunları paylaşmıştır.^{2,39} Kamplardaki Yahudilere ait özel eşyaların satıldığı pazarları gördüğünde çok

üzülmüş ve bu konuda annesine bir mektup yazarak, hemen hiçbir koşulda Sosyal Yardım Vakfı'ndan herhangi bir giysi almamaları gerektiğini bildirmiş ve bu giysilerin sahiplerinin nasıl katledildiğine ilişkin tüm bilgileri paylaşmıştır.^{2,39} Ancak tanık olduğu olaylar karşısında hiçbir şey yapamamanın çaresizliğini yaşayıp her gün ağlamamış ve en kısa sürede evine dönebilmeyi hayal etmiştir.³⁹ 5 Kasım 1941'de ailesine yazdığı mektupta şöyle demiştir: *"Babam doğru söylüyor, hiçbir ahlaki engellemeleri olmayan insanlar bir garip kokuyor. Bu insanları seçebiliyorsunuz ve birçoğu gerçekten kan gibi kokuyor. Ah, dünya kocaman bir mezbaha."*^{2,39}

Schücking'nın hizmeti 1943'de sona ermiş ve savaşın bitiminde avukatlık mesleğine dönebilmiştir. Bin dokuz yüz kırk sekizde altı meslektaşı ile birlikte Dortmund Kadın Hukukçular Derneği'ni kurmuştur. Savaştan sonra Duisburg Ceza Mahkemesi'nde ilk kadın yargıçlardan biri olarak çalışmıştır. 1948'de gazeteci Helmut Homeyer evlenmiş ve iki çocuğu olmuştur. Düsseldorf Hukuk Mahkemesi'nde 1954-1957 arasında çalışmış ve daha sonra da Detmold Hukuk Mahkemesi'nde yargıç olarak görev yapmıştır.

Kendisini feminist olarak nitelediği için aile içi şiddeti engellemek amacıyla yapılan yasal reformlar konusunda çalışmalar sürdürmüştür. Emekli olduktan sonra da, kadına yönelik ve aile içi şiddete karşı çalışmaları sonucunda Almanya'daki ilk kadın sığınma evlerinden olan Warendorf Kadın Sığınma Evinin açılması için mücadele etmiştir.²

Schücking savaş mahkemeleri için hukukçu kimliği ve bir belge niteliğindeki mektupları nedeniyle potansiyel olarak değerli bir tanık olarak kabul edilmiştir. Savaştan sonra onun çalıştığı bölge ve askerler hakkında dava açılmamıştır.² Schücking daha çok verdiği röportajlarda bu yıllardan söz ederek kamuoyunu bilgilendirmiştir.³⁹

Elfriede Wnuk (?-?)

Alman Kızılhaç Birliği Hemşireleri çoğunlukla cephe önlerinde hizmet veren saha hastanelerinde, savaşın en yoğun olduğu yerlerde görevlerini yerine getirmişlerdir. Bu hemşirelerden birisi de Elfriede Wnuk'tur. Elfriede Wnuk, test pilotu Hanna Reitsch'den sonra Demir Haç Madalyası'nı alan, ikinci kadın ve ilk hemşiredir.⁴⁰ Wnuk 19 Eylül 1942'de Alman Kızılhaç tarafından verilen Demir Haç ödülüne, düşman işgali altındayken yaralan ve hasta olanlara bakarken gösterdiği cesaretinden dolayı layık görülmüştür. Hastanesi, bir müttefik bombalama saldırı sırasında vurulduğunda ciddi bir şekilde yaralanmıştır. Dizine isabet eden şarapnel parçası nedeniyle bacağı ampute edilmiştir. Demir Haçın yanı sıra Wnuk, Gümüş 1941-1942 Doğu Cephesi Kış Harekâtı Madalyası ve üç-dört olayda aldığı yaralar nedeniyle Gümüş Yara Rozeti (Şekil 10)⁴¹ de bulunmaktadır.⁴²



Şekil 10. Elfriede Wnuk ve aldığı madalyalar

SONUÇ

Tüm dünyaya acı yaşatan bu vahşet süreci örneği üzerinden savaş zamanı hemşirelik nasıl olmalıdır. Her şeye rağmen hemşireler mesleki değerlerini koruyabilir mi, kötülüğün parçası olarak iyi kalınabilir mi gibi bazı konular tarihin izleri ile beraber tekrar tartışmaya açılmalıdır.

BİLGİ: Bu makale 18-21 Haziran 2014'de gerçekleştirilen I. Ulusal Hemşirelik Tarihi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Bebiş H, Özdemir S. Savaş, Terör ve Hemşirelik. Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2013; 21(1): 57-68.
2. Lower W. Hitler's Furies: German Women in the Nazi Killing Fields. 1. baskı. Chatto&Windus. Boston; 2013.
3. Kılıç S. Türk Basını'nda Hitler Almanya'sı (1933-1945). 1. baskı. Diyanet Vakfı Matbaası. Ankara; 2010. p. 77-80.
4. İzci MC, Oğuz Y. Nazi Dönemi Tıp Uygulamaları. Türkiye Klinikleri J Med Ethics. 2008; 16 (2): 94-104
5. Benedict S, Shields L. Nurses and Midwives in Nazi Germany The "Euthanasia programs". 1. baskı. Routledge. New York; 2014.
6. Nyiszli M. Ausch witz Bir Doktorun Görgü Tanıklığı. 1. baskı. Yengin A, editor. Tıglat Matbacılık A. Ş. İstanbul; 2006.
7. United States Holocaust Memorial Muzeum. [Internet] *An idealized German family sheltered beneath the outstretched wings of the German eagle*. <http://www.ushmm.org/propaganda/archive/poster-idealized-family/>. Erişim Tarihi: 10.05.2014.
8. United States Holocaust Memorial Muzeum. [Internet] *German children read an anti-Jewish propaganda book titled DER GIFTPIILZ ("The Poisonous Mushroom")*. http://www.ushmm.org/wlc/en/media_ph.php?MediaId=819 . Erişim Tarihi: 09.05.2014.
9. War History Online The Place For Military History News and Views. [Internet] *10 WWII Posters of the German Red Cross*. <http://www.warhistoryonline.com/war-articles/10-wwii-posters-of-the-german-red-cross.html> Erişim Tarihi: 10.04.2014.
10. Best Certified Nursing Assistant Programs. [Internet] *10 Snapshots of Nursing in Nazi Germany*. <http://www.bestcertifiednursingassistant.org/10-snapshots-of-nursing-in-nazi-germany/>. Erişim Tarihi: 08.04.2014.
11. Benedict S, Caplan A, Page TL. Duty and 'Euthanasia': The Nurses of Meseritz-Obrwalde. Nursing Ethics. 2007; 14 (6): 787-79.
12. Benedict S, Georges JM. Nurses and the sterilization experiments of Auschwitz: a postmodernist perspective. Nursing Inquiry. 2006; 13(4): 277-288.
13. Benedict S, Georges JM. Nurses in the Nazi "Euthanasia" Program A Critical Feminist Analysis. Advances in Nursing Science. 2009; 32 (1): 63-74.
14. Foth T. Nurses, medical records and the killing of sick persons before, during and after the Nazi regime in Germany. Nursing Inquiry. 2013; 20 (2): 93-100.
15. McFarland-Icke BR. Nurses in Nazi Germany: Moral Choice in History. 1. baskı. Princeton University Press. ABD; 1999.
16. Berghe M, Dierckx de Casterle B, Gastmans C. Practices of responsibility and nurses during the euthanasia programs of Nazi Germany: A discussion paper. International Journal of Nursing Studies. 2007; 44: 845-854.
17. Foth T. Understanding 'caring' through biopolitics: the case of nurses under the Nazi regime. Nursing Philosophy. 2013; 14: 284-294.
18. Mestçi A. Hitler'in Şirret Kadınları! Çocukları Öldüren Hemşireler!. Habertürk Gazetesi. 2014 Mart 9.
19. Heberer P, Matthaues J. Atrocities on Trial: Historical Perspectives on the Politics of Prosecuting War Crimes. 1. baskı. University of Nebraska Press. ABD; 2008.
20. Baer ER, Goldenberg M. Experience and Expression women, the Nazis and the Holocaust. 1. baskı. Wayne State University Press; 2003.
21. Yad Vashem Photo Archive. Archival Signature: 1458/97. *Wiesbaden, Germany, Irmgard Huber, a German nurse accused of participating in the murder of 400 prisoners, October 1945*. Erişim Tarihi: 09.05. 2014
22. Torrey EF, Yolken RH. Psychiatric genocide: Nazi attemptstoeradicateschizophrenia. Schizophr Bull. 2010; 36 (1): 26-32.
23. Belzec: Stepping Stone to Genocide; Hitler's answer to the Jewish Question. (11 Ocak 2013). [Internet]. <http://www.jewishgen.org/yizkor/belzec1/belzec1.html>. Erişim Tarihi: 12.05.2014.
24. Burleigh M. Deathand Deliverance: "euthanasia" in Germany c. 1900-1945. 1. baskı. Cambridge University Press, New York; 1995.
25. "Pauline" per raccontare il rifiuto della diversità. [Internet] <http://antonella.beccaria.org/2008/09/25/pauline-per-raccontare-il-rifiuto-della-diversita/> Erişim Tarihi: 10.05.2014.
26. Summ E. Schäfers Tochter: Die Geschichte der Frontschwester Erika Summ. 1. baskı. Kleindienst, J, editor. Zeitgut Yayınevi; 2006.
27. News Stand. (02 Ekim 2012). [Internet] *Nurses played vital role in helping Nazi concentration camp survivors*. <http://britainsnurses.co.uk/news/news-stand/nurses-played-vital-role-in-helping-nazi-concentration-camp-survivors> Erişim tarihi: 15.05.2014
28. Irena Sendler. [Internet] http://tr.wikipedia.org/wiki/Irena_Sendler. Erişim Tarihi: 21.03.2014.
29. Life in A Jar: The Irena Sendler Project. [Internet] <http://www.irenasendler.org/project/irena-sendler/>. Erişim Tarihi: 20.03.2014.
30. Allison ST, Goethals GR. Heroes: What They Do and Why We Need Them. 1. baskı. Oxford University Press, New York; 2010.
31. Atwood KJ. Women Heroes of World War II: 26 Stories of Espionage, Sabotage, Resistance, and Rescue. 1. baskı. Chicago Review Press, Chicago; 2011.
32. Irena Sendler. [Internet] <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/irenasendler.html>. Erişim Tarihi: 19.03.2014.
33. Irena Sendler. [Internet] <http://www.raoulwallenberg.net/saviors/polish/irena-sendler-409/>. Erişim Tarihi: 20.03.2014.
34. Posts Tagged 'Irena Sendler'. Proust and the limits of ekphrasis. [Internet] <http://bookhaven.stanford.edu/tag/>

- irena-sendler/. Erişim Tarihi: 18.03.2014.
35. Woo E. Irena Sendler, 98; saved 2.500 children in the Holocaust. Los Angeles Times. 2008 Mayıs 13.
 36. Hevesi, D. Irena Sendler, Life line to Young Jews, Is Dead at 98. The New York Times. 2008 Mayıs 13.
 37. Mestçi A. Hitler'in Şirret Kadınları! Çocukları Öldüren Hemşireler!. Habertürk Gazetesi. 2014 Mart 9.
 38. Sisney LL. Help, I'm Dying Of Thirst A Daily Drink From The Well. 1. baskı. Xulon Press. ABD; 2010.
 39. Spiegel Online Internatioal Archive: *Behind the Front Lines of Atrocity*. (28 Ocak 2010). [Internet] <http://www.spiegel.de/fotostrecke/photo-gallery-behind-the-front-lines-of-atrocity-fotostrecke-51190.html>. Erişim Tarihi: 20.05.2014.
 40. Spiegel Online Internatioal: *'They Really Do Smell Like Blood': Among Hitler's Executioners on the Eastern Front*. (28 Ocak 2010). [Internet] <http://www.spiegel.de/international/europe/they-really-do-smell-like-blood-among-hitler-s-executioners-on-the-eastern-front-a-674375.html>. Erişim Tarihi: 20.05.2014.
 41. Garson P. New Images of Nazi Germany: A Photographic Collection. 1. baskı. McFarland Yayınevi. ABD; 2012
 42. German Orders and Collectibles 1919 onwards. (15 Kasım 2013). *Lot 6494 – DRK-Schwester Elfriede Wnuk*. [Internet] <http://www.the-saleroom.com/en-gb/auction-catalogues/hermann-historica-ohg/catalogue-id-2892272/lot-19672947> Erişim Tarihi: 18.03.2014.